

İSRAİL, TİRAN BOĞAZI VE ÖTESİ: JEOPOLİTİK BİR OKUMA

Ceyhun ÇİÇEKÇİ*

ÖZET

Boğazlar, klasik jeopolitikte, devletler için çok önemlidirler. Boğazlar, her anlamda rakip devletler arasında, çoğunlukla politik, askeri ve ekonomik hedefleri koordine etmek için bir araç olarak fonksiyonelleştirilmişlerdir. Bazı zamanlar, boğazlar, düşmanın bağlantılarını kesmek için; bazı zamanlar da jeopolitik varlıkları birleştirmek için fonksiyoneldirler. Her halükarda, güncel dünya politikası jeopolitik hesaplamaların klasik yaklaşımlarına tamamiyle açıktır. Bugün, özellikle İsrail jeopolitiğinde, Tiran Boğazı ve onun etrafında bulunan Tiran ve Sanafir adaları bölgesel yapılanmalarda büyük bir önem taşımaktadır. Siyasi tarih boyunca, İsrail, revizyonist Mısır rejimi yüzünden Tiran Boğazı'na dair çok defa sorunlarla karşılaşmıştır. Bugün, yakın çevrede herhangi bir revizyonizm yoktur. Fakat Ortadoğu politikası genel olarak dönüşümcüdür. Bu bağlamda, yukarıda bahsedilen adaların egemenlik haklarının Mısır'dan Camp David'e taraf olmayan Suudi Arabistan'a transferi ve Suudi güç projeksiyon yeteneklerinin bölgesel yükselişi, İsrail'in güney kapısında Suudi hegemonyasına sebep olabilir. Bu çalışma, İsrail jeopolitiği açısından Tiran Boğazı'nın geleceğindeki olasılıkları uluslararası deniz hukuku, jeopolitik ve siyasi tarih üzerine geniş bir perspektifle tartışacak.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Boğazlar, İsrail, Tiran Boğazı

JEL Kodları: F59, N45, N75, N95

ISRAEL, TIRAN STRAIT AND BEYOND: A GEOPOLITICAL READING

ABSTRACT

In classical geopolitics, straits are very important for states. Straits are usually functionalized as a tool to coordinate political, military or economical ends among the states that are rivals in all meanings. Sometimes, straits are functional to cut ties of an adversary, sometimes, functional to link significant geopolitical beings. In any situation, the current world politics are still fully open to geopolitical calculations in classical ways. Today, especially in Israeli geopolitics, Tiran Straits and the small islands located around, namely Tiran and Sanafir, are carrying huge importance in regional settings. Throughout the political history, Israel has faced many problems regards to Tiran due to revisionist Egyptian regime. Today, there is no revisionism near abroad. However, Middle Eastern affairs are generally transformative. In this context, transfer of the above-mentioned islands'

* Öğretim Görevlisi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, Erdek MYO, Yerel Yönetimler Bölümü, E-Mail: ccicekci@bandirma.edu.tr

sovereignty rights from Egypt to Saudi Arabia which is not a party to Camp David, and the rise of Saudi power projection capabilities regionally, may cause a Saudi hegemony in southern gate of Israel. This study aims to argue the possibilities of the future of Tiran Strait for Israeli geopolitics with a wide perspective on international sea law, geopolitics and political history.

Keywords: *Geopolitics, Straits, Israel, Tiran Strait*

JEL Codes: *F59, N45, N75, N95*

1. GİRİŞ

2016 yılında Suudi Arabistan Kralı Selman'ın Mısır'ı ziyaretiyle yeniden gündeme gelen Tiran Boğazı, daha ziyade boğazın girişini tutan adaların Mısır egemenliğinden Suudi Arabistan egemenliğine devrine yönelik gelişmelerle birlikte İsrail'i de ilgilendiren bir gelişme olarak belirmiştir. Söz konusu adaların devri, 1978-1979 yıllarındaki gelişmelerle hayata geçirilen Camp David anlaşmasının da ihlali anlamına gelebileceğinden ötürü, devir teslimi gerçekleştirme niyetindeki devletler İsrail'in olurunun almak zorunluluğu hissetmiştir. Bu bağlamda da İsrail jeopolitiğinin başat bir unsuru olarak kabul edilebilecek olan Tiran Boğazı ve girişindeki Tiran ve Sanafir adaları, yakın plan bir incelemenin konusu olmayı hak ediyorlar.

İsrail jeopolitiğinde Tiran Boğazı'nı incelerken belli başlı hususların altını çizme ihtiyacı hissedilecektir. Bu çalışmada, özellikle jeopolitiğin kavramsal ve kuramsal bir altyapı olarak sunulmasına dikkat edilecek ve İsrail jeopolitiği, söz konusu değerlendirmeler kapsamında bir konuma yerleştirilecektir. Özellikle İsrail'in coğrafi niteliklerinin potansiyel politik yansımaları, bu çalışmanın ana tartışma evreninin sınırlarını da çizmektedir. Tiran Boğazı'nın İsrail jeopolitiğindeki önemi ise özellikle boğazların ve bu bağlamda su yolu geçişlerinin tarihsel önemlerine de vurgu koymayı gerekli kılıyor. Yine bir altyapı üretebilmek amacıyla, jeopolitiğin boğazlara ve su yollarına verdiği önem irdelenecek ve dünya üzerindeki benzerlerine dair örneklendirmeler yapılacak. Bütün bu kuramsal/pratik değerlendirmelerin üzerine bina edilecek olan son bölümde ise Tiran Boğazı, İsrail jeopolitiğinde edindiği tarihsel role istinaden konu edilecek ve tartışılacaktır.

2. BOĞAZLAR, JEOPOLİTİKA VE TARİH

Jeopolitik, etimolojik kökeni itibarıyla, Türkçe'de coğrafya anlamına gelen İngilizce *geography* ve Antik Yunan'daki şehir devletine atfen *polis* kelimelerinden türetilmiştir. (Karabulut, 2005) Bu bağlamda jeopolitik, devletlerin coğrafya ile kurdukları ilişkinin politika sahasına yansımalarını konu alır. Bir başka ifadeyle jeopolitik, devletlerin buldukları coğrafyanın temel veri kabul edildiği bir düzlemde potansiyel kazanımlarını programlaştıran bir alandır. (Agnew, 2003) Bu açıdan bilimselliği tartışılmalı olmakla birlikte, jeopolitik tahayyüllerin günümüz dünyasında olduğu kadar *antikiteye* kadar uzanan bir geçmişi de mevcuttur. (Flint, 2006)

Boğazların jeopolitik ve jeostratejik önemini tartışırken verilebilecek örnek olaylar, kabaca iki kategoride sınıflandırılabilir. Askeri ve ekonomik/ticari kategoriler olarak ayrıştırılabilecek olan boğazların jeopolitik önemi, aşağıda da verilecek belirgin tarihi örnek olaylarla netleştirilmeye çalışılacaktır.

Bu bağlamda, Birinci Dünya Savaşı'nın cephelerinden biri olan Çanakkale Savaşları'na değinmek, bir nedenselleştirme faaliyeti olarak da elzemdir. 1904-1905 yıllarında Rus Çarlığı'nın uzak doğuda Japon İmparatorluğu'yla giriştiği mücadele sonucu bitkin düşmesi, 1917 yılında gerçekleşecek olan Bolşevik İhtilali'nin de önünü açmıştı. Ekonomik ve askeri açılardan oldukça yıpranan çarlık, 1917 yılına gelindiğinde patlak veren ihtilali önleyemedi ve Rus Çarlığı yıkılarak yerini Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne bıraktı. (Sander, 1996; 25) Bu düşüş, kuvvetli bir biçimde İstanbul ve Çanakkale boğazlarının jeopolitik ve jeostratejik değerine bağlıydı.

Büyük Britanya İmparatorluğu'nun müttefiki olarak Birinci Dünya Savaşı'nda konumlanan Rus Çarlığı'nın ayakta kalması ve Almanya ve müttefiklerini baskı altında tutması, İngilizler açısından oldukça önemliydi. Rus Çarlığı'nın olası düşüşü, bu savaşın da kaybedilmesi anlamına gelebilecekti. Bu sebeplerle İngilizler, Rus Çarlığı'na ulaşabilmek için Osmanlı İmparatorluğu'nun elindeki Çanakkale ve İstanbul boğazlarını güney-kuzey istikametinde katederek, çarlığın imdadına yetişmek için çabaladılar. Lakin bunda başarılı olamayıp, Rusya'da gerçekleşen devrimin de önüne geçemediler. (Kodaman, 2012)

Uzun bir aradan sonra SSCB lideri Stalin'in boğazların ortak savunması yönündeki talepleri de tam olarak yukarıda anılan tarihi vakıanın Rus hafızasında tuttuğu yer ile alakalıydı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında iki süper güçten biri olarak sivrilen SSCB, Birinci Dünya Savaşı esnasında Rus Çarlığı'nın yıkılışına dolaylı olarak sebebiyet veren boğazların egemenliğini sorunsallaştırmış ve rejim güvenliğini de garanti altına alabilmek adına Türkiye'den boğazların ortak savunulmasına yönelik taleplerde bulunmuştu. (Oran, 2009) Bu durum, söz konusu İstanbul ve Çanakkale boğazlarının jeopolitik önemi açısından tasdikleyici bir örnektir.

Boğazların askeri önemlerine mukabil ticari önemleri de oldukça kritiktir. Hatta denilebilir ki boğazlar, daha ziyade liberal uluslararası düzenin kurumsal bir ögesi ve 'evrensel bir mülkiyet' olarak kabul görür. Bu minvalde verilmesi gereken temel örnek ise, kuşkusuz, ABD Başkanı Woodrow Wilson'ın 14 İlkesi'yle temellenen boğazlardan geçiş serbestisidir. (Sander, 1996)

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru çetin bir süreç haline gelen sömürge yarışı, nedensel düzlemde sanayi devriminin yarattığı ham madde ihtiyacının giderilmesi ve Avrupalı büyük güçlerin ekonomik faaliyetlerine hız verebilmesi adına elzem görülüyordu. Bu bağlamda Avrupalı büyük güçler, özellikle de deniz sathında büyük bir rekabete giriştiler. İngiliz imparatorluğunun 'üzerinde güneş batmamasına' zemin hazırlayan küresel deniz gücü üstünlüğü, ondokuzuncu yüzyıl itibariyle

diğer devletler ve özellikle de ulusal birliğini sağlayarak Avrupa politikasına hızlı ve güçlü bir giriş yapan Almanya'nın zorlamalarıyla karşılaşılıyordu. Bir kara gücü olarak Almanya, İngilizlerin deniz ulaşım imkânlarına nazaran, karasal faaliyetlere ağırlık vermek mecburiyetindeydi. Bu sebeplerle, Osmanlı imparatorluğu topraklarında inşa edilen demiryolu sistemlerinin hamisi de kendisiydi. Lakin İngilizlerin denizdeki üstünlüğü, karasal güçlere galebe çaldı ve İngiltere, sömürge yarışının getirdiği hırçın rekabet ortamında fitillenen Birinci Dünya Savaşı'nı muzaffer bir şekilde bitirdi. (Sander, 1996)

Bu süreç içerisinde, özellikle de İngilizlerden bağımsızlığını kazandığı onsekizinci yüzyılın ikinci yarısı ve sonrasında izolasyonist bir politika takip eden ABD, dünya politikasının dışında kalmayı ya da bir başka ifadeyle, 'eski dünyanın işlerine karışmamayı' bir strateji olarak benimsiyordu. Ulusal güç birikimi için de gerekli bir süreç olarak okunduğunda, 1823 yılında ilan edilen Monroe Doktrini'yle birlikte ABD, kendisini kıtasal faaliyetlerle sınırlıyor ve denizler üzerinden ticari faaliyetlerini yoğunlaştırmakla meşgul oluyordu. Büyük güçlerin enerjilerini sönmüleyen ve sıklet farklılaşmalarına sebep olan Birinci Dünya Savaşı esnasında Amerikan Başkanı Wilson, savaşa sebep olan sömürge yarışının ürettiği topyekûn savaş ihtimallerini bertaraf edecek ve liberal bir barışa imkân sağlayacak önerilerini 14 başlıkta ilan etti. Bunlardan belki de en mühimi, denizlerin serbestiyeti üzerine olan maddeydi. (Sander, 1996)

Wilson, bir deniz gücü olarak ABD'nin küresel ticari faaliyetlerini istikrarlı bir biçimde sürdürebilmesinin, ancak deniz yollarının 'evrensel bir mülkiyet' olarak algılanmasında yattığını öngörebiliyordu. Ticari faaliyetlerin istikrarlı bir biçimde küreselleşmesi, ABD gibi deniz güçlerinin lehine bir atmosfer yaratacaktı. Ulusal refahı arttırarak, küresel güç projeksiyonunun altyapısını kurmaya yardımcı olacaktı. Her ne kadar söz konusu ilkeler kapsamında, ABD'nin önerdiği Milletler Cemiyeti hayata geçirilse de dünyanın yeni büyük güçlerini temsil etmediğinden, yeni bir savaşa da kapı aralayacaktı. Söz konusu yeni büyük güçlerin başında ise teklifin sahibi ABD geliyordu. Lakin denizlerin serbestiyetine yönelik ilkesi kabul görmüş ve bu tarihten sonra boğazların jeopolitik bir baskı unsuru olarak kullanılması da tedricen kısıtlanmıştı.

Boğazlar, yüzyıllardır jeopolitik önemlerini koruyan suyollarıdır. Denizler arası ulaşım imkânı sağlayan bu dar geçitler, kimi zaman bir devleti kısıtlamaya, kimi zaman da imkânlarını arttırmaya yarayabilir. Suyolu geçişlerine sahip topraklarda kurulmuş yapılar ise şayet göreceli bir güç kaybı yaşamaları halinde ulusal güvenliklerine yönelik tehditlerle karşılaşabilirler. Kısacası suyolları ve bu makale özelinde boğazlar, devletler açısından hem değer hem de maliyet üretebilme potansiyeli taşıyan unsurlardır. Bu bağlamda, ulusal güvenliklerini direkt/dolaylı etkileyebilme potansiyeli olan suyollarının kontrolü, devletler için kritik öneme haiz olagelmıştır.

3. İSRAİL’İN JEOPOLİTİK ANALİZİ

İsrail, konumlandığı coğrafya itibariyle, hem avantajlara hem de dezavantajlara sahip bir devlettir. Uzun Akdeniz kıyılarına ek olarak, dar bir şeritten açıldığı Akabe Körfezi, İsrail’in denizle buluştuğu noktaları işaretler. Bu bağlamda İsrail, denizler üzerinden etkinliğini arttırabilecek bir potansiyele de sahiptir. Lakin Akdeniz kıyılarındaki hâkimiyetine mukabil Akabe Körfezi’ndeki konumu, oldukça sallantılıdır.

Akdeniz kıyılarının görece uzun bir hatta sahip olması, Doğu Akdeniz’de etkin bir güç olarak konumlanabilmeye de altyapı oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda bölgede keşfedilen doğalgaz yatakları, İsrail’in bir enerji üreticisi pozisyonuna taşınmasını da kolaylaştırmıştır. Bu yeni gelişmeyi, kuşkusuz Akdeniz’i tutan uzun sahillerine borçludur. Bir kısmı tartışmalı olmakla birlikte¹ münhasır ekonomik bölgesinin içerisinde bulunan yataklar, İsrail’in jeoekonomik kapasitesine dair fikir verebilecek örneklerdir.

Ayrıca Akdeniz’deki liman olanakları da İsrail’e önemli bir ticaret merkezi olma imkânı sunmaktadır. Özellikle de Hayfa limanı, sahip olduğu ve modernize edilmesi planlanan demiryolu hattıyla birlikte düşünüldüğünde, kısa olmasa bile orta ve uzun vadede, Arabistan yarımadasının Akdeniz’e açılan kapısı olmaya adaydır. Arap yarımadasındaki yeni ulaşım projeleriyle birlikte düşünüldüğünde, jeopolitik ve jeostratejik bir bütünleşme sürecinin yaşanacağı öngörülebilir. Ayrıca bölge siyasetindeki gelişmeler, İsrail’in Arap yarımadasındaki konumunu da giderek güçlendirmektedir.

Öncelikle Akabe Körfezi’ne ve Tiran Boğazı üzerinden sırasıyla Kızıl Deniz, Umman Denizi ve Hint Okyanusu’na açılma imkânı sunan toprakları, Eilat’la sınırlıdır ve oldukça dar bir çıkış sunmaktadır. Eilat’ın varlığı her ne kadar nihai kerte de bir çıkış imkânı sunsa da Tiran Boğazı’ndaki geçiş serbestiyetine bağlı bir pozisyona sahiptir. Kaldı ki tarihte de yaşanan örnek olaylar, söz konusu sallantılı konumu açıklayıcı bir mahiyet taşırlar. Özellikle Akabe Körfezi’ne girişi sağlayan Tiran Boğazı’nın iki Arap devleti olan Mısır ve Suudi Arabistan tarafından tutulan iki yakası, İsrail için artık tarihselleşmiş bir tehdidi imlese de jeopolitik kırılmaların yaşanma ihtimali, söz konusu tehdit potansiyelini belki de ilelebet hissetmesine sebep olacaktır.

Genel hatlarıyla İsrail, sahip olduğu coğrafi sınırlar itibariyle, dar bir alana sıkışmış bir görüntü vermektedir. Söz konusu dar coğrafya, olası saldırılara karşı teritoryal bir derinlikten mahrum olduğu için, bir beka meselesi olarak değerlendirilir. (Inbar, 2008) Alan derinliğinin olmayışı,

¹ İsrail, Doğu Akdeniz’deki egemenlik alanlarının paylaşımında Lübnan’la çekişmeli bir süreç yaşamaktadır. (Haaretz, 25.2.2019)

İsrail'in ulusal güvenlik ve savunma politikalarına da fazlasıyla sirayet etmiş ve hemen her konvansiyonel savaş, bir biçimde İsrail topraklarının dışında cereyan etmiştir.

Alan derinliğine sahip olmayan devlet, özellikle Batı Şeria'daki işgalini bu minval üzere meşrulaştırmaya çalışmaktadır. 1967 yılındaki savaşla elde ettiği bu topraklardaki ilk yerleşim faaliyetlerinin haritalandırılması yakın plan incelendiğinde, Ürdün nehrinin öte yakasından gelebilecek potansiyel tehditlerin hesap edildiği gözlemlenebilir. Bu bağlamda, askeri bir savunma stratejisinin söz konusu yerleşim faaliyetlerini şekillendirdiği rahatlıkla söylenebilir. Daha sonraları İsrail iç siyasetindeki radikal alt üst oluşlarla kendisine alan açan aşırı sağ figürler, yerleşim siyasetinin dinamiklerini de değiştirmiştir. Özellikle Begin yönetimindeki Likud dönemi İsrail politikası, bölgeye yönelik kitlesel yerleşim faaliyetlerinin önünü açmış ve Batı Şeria'yı yine stratejik bir akılla bölümlenmiştir. (Cleveland, 2008) Günümüzde Batı Şeria'daki İsrail yerleşimlerinin haritasına bakıldığında fark edilecek en belirgin unsur, Filistinlilerin yaşadıkları merkezlerin İsrail'in Yahudi yerleşimleriyle ve bu yerleşimlere sağlanan ulaşım hatlarıyla birbirinden koparıldığıdır. 1970'te Ürdün'de bir kalkışmaya dahi yeltenebilecek demografik kapasiteye sahip Filistinli grupların bölgedeki yoğun varlıkları, bir dönem söz konusu politikayı ulusal güvenlik paranteziyle meşrulaştırmaya yaramıştır. Lakin günümüzde aşırı sağın bazı figürleri haricinde Batı Şeria'daki işgal, açıktan savunulabilir olmanın ötesindedir. (The Brookings Institution, 2014)

Yom Kippur Savaşı istisnasıyla, İsrail'in askeri mücadelelerini kendi topraklarından uzakta yürütmesi, tam anlamıyla doktriner bir tercihtir ve hiç şüphesiz ki alan derinliğinden mahrum olmasıyla da yakından ilintilidir. Zira Yom Kippur savaşının baskın niteliğinde bir savaş olması hasebiyle, söz konusu doktriner tercih, inisiyatif sahibi olunmadığından, işlememiştir. Kaldı ki bu savaşta dahi İsrail, ancak düşman kuvvetlerin arkalarına sarkarak lojistik imkânlarını kesintiye uğratmış ve bu sayede, söz konusu birliklerin teslim olmasını sağlamıştır.² Bu manevrada dahi savaşın ülke sınırları dışına çıkartılması ilkesi geçerliliğini korumuştur. Özellikle de Mısırlı askeri birlikler, zaten İsrail işgali altındaki Sina Yarımadası'nı geri almak hedefiyle hareket ettiklerinden, İsrail'in 1967 öncesi sınırlarını taciz etmemiş ve savaşın kapsamı yarımadayla sınırlı tutulmuştu. (Armaoğlu, 1991)

Coğrafi handikaplar bağlamında, İsrail'in Batı Şeria ve Doğu Kudüs'teki işgalci varlığı bir kenara konulduğunda, ülkenin neredeyse tamamı kısmi yükseltilere sahip bir düzlük niteliğindedir. Özellikle de ekonomik aktivitelerin ve nüfusun yoğunlaştığı bölgeler, Akdeniz kıyılarına dizilmiş sahil

² İsrail'in eski başbakanlarından Ariel Şaron, Yom Kippur savaşı esnasında Mısır hattını yaran ve Süveyş Kanalı'nın batı yakasına geçen birliklerin başında bulunması hasebiyle, İsrail kamuoyunun hatırı sayılır bir bölümü tarafından kahraman olarak görülüyordu. Mısır hatlarının yarılarak, Mısırlı kuvvetlerin lojistik ikame kabiliyetinin akamete uğratılması, İsrail'in savaşı kendi topraklarından uzaklaştırmaya çalışmasının da bir sonucudur. Bu sayede savaş, daha ziyade Sina yarımadası çevresinde gelişmiştir.

kentlerindedir. Bu bağlamda, İsrail açısından yakın çevresindeki yükseltler jeopolitik/jeostratejik bir değer olarak değerlendirilir. (Inbar, 2011)

Yukarıda yazılanlar ışığında verilebilecek en belirgin örnek, belki de Golan Tepeleri'ndeki İsrail işgalidir. İsrail, 1967 yılında yaşanan Altı Gün Savaşı sonucunda işgal ettiği Golan Tepeleri'ni 1981 yılında hukuka aykırı bir biçimde ilhak etmiştir. 1979 yılında Camp David anlaşmasıyla birlikte Mısır'ın bölge siyasetinden pasivize olması, İsrail'in hamlelerini kolaylaştırmış ve Golan Tepeleri'nin işgali, bugünlere kadar devam etmiştir. Günümüzde de İsrail ulusal güvenlik stratejistlerinin söylemleri irdelendiğinde, Golan Tepeleri'ndeki işgalin sonlandırılacağına yönelik herhangi bir emare bulunmamaktadır. Peki bu durumun sebebi ne olabilir?

İsrail'in Golan Tepeleri'ni işgal altında tutması ve ilhak ederek kendi hukuki nizamını bu bölgede de tesis etmesi, bölgenin jeopolitik ve jeostratejik önemiyle oldukça yakından ilgilidir. Söz konusu tepeler, Suriye'nin başkenti Şam'a yaklaşık altmış kilometre mesafededir. Bu durum, tepeleri elinde bulunduran güce Suriye üzerinde baskı tesis edebilme imkânı sunar. Bu bölgede kurulan askeri tesisler aracılığıyla, istihbari faaliyetler de yoğun olarak gerçekleştirilebilmektedir. Suriye'deki iç savaş süresince Hizbullah'ın askeri faaliyetleri, bu bölgenin hem topografik özellikleri hem de burada konuşlandırılan teknik kapasite sayesinde izlenebilir olmuştur. (Cook, 2019)

Özellikle de Yom Kippur savaşı sürecinde, İsrail'in Suriye'ye karşı deneyimlediği jeostratejik üstünlük, Golan Tepeleri'nin tahkim edilmesiyle de yakından ilgiliydi. Sürpriz bir savaş olarak cereyan eden Yom Kippur savaşı, Suriye'nin yaklaşık olarak 1500 kadar tankla Golan Tepeleri bölgesinden içerilere doğru ilerleme hamlesiyle başlamıştı. Lakin İsrail, 1500 kadar Suriye tankına 150 kadar tankla mukavemet gösterebilmiş ve tepelerin verdiği coğrafi avantajlarla birlikte ikmal imkânlarının yoğunlaştırılmasına dair zaman kazanabilmiştir. Böylece kuzey cephesinden gelebilecek Suriye akınlarına karşı doğal bir set vazifesi üstlenen jeostratejik tepeler, İsrail'in saldırıları püskürtebilmesine ve savaşın iç bölgelerine sirayet etmesine engel teşkil etmiştir. Bu bağlamlar ışığında denilebilir ki İsrail, özellikle de Golan Tepeleri'ni doğal bir sınır olarak görmektedir. (Inbar, 2008)

Ayrıca İsrail, Golan Tepeleri'nin sahip olduğu yüksekliğin kıyı kesimlerine yönelebilecek olası tehditlere kaynaklık edebileceğini varsayar. Bir başka ifadeyle, ülkenin kuzey kıyılarında konumlanan Hayfa gibi sanayinin ve nüfusun yoğun olduğu kentler, tepelerin jeostratejik konumuna binaen, güvenli bir gelişim süreci yaşayabilmektedirler. Lakin tepelerin Suriye yönetimine iade edilmesi, İsrail'in öncelikle kıyı bölgelerine ve iç kesimlerine doğru istikrarsızlığı yaygınlaştırabilir.

Altı Gün Savaşı'nda Mısır'dan elde ettiği Sina yarımadasına yönelik de benzer jeopolitik ve jeostratejik kaygılar güdüldüğü bilinmektedir. Yarımadanın ekseriyetle çölden ibaret olması ve geniş bir düzlüğe sahip olması nedeniyle, İsrail'in batı sınırlarının silikliği ulusal güvenlik stratejistlerini

uzun bir süre tedirgin etmiştir. Kaldı ki hem Altı Gün Savaşı esnasında hem devamındaki Yıpratma Savaşı sırasında hem de Yom Kippur Savaşı'nın gerçekleştiği saha, büyük ölçüde yarımada topraklarıdır. Bu bölgenin geniş düzlükleri ve haliyle doğal bir set görevi görmüyor oluşu, İsrail'e yönelecek konvansiyonel saldırılara da uygun bir zemin yaratmaktaydı. Yukarıda da anılan örneklerde görülebileceği üzere Mısır kuvvetleri, bu düzlükleri kolaylıkla katederek İsrail sınırlarına ulaşabiliyorlardı.³ Bu bağlamda, 1979 yılında imzalanan Camp David anlaşmasının kritik önemdeki çıktılarında biri de İsrail'in batı sınırlarını garantiye alan düzenlemeler içermesidir.

Anlaşmanın Mısır tarafına yükümlendirdiği hususlardan en belirginini, yarımada silahları ve askerden arındırılmış bir statüye kavuşturulması olmuştur. Bu durum, hem Mısır'ın yarımada üzerindeki egemenlik haklarını kısıtlamış hem de İsrail'in ulusal güvenliğinin seviyesini arttırmıştır. Ayrıca İsrail sınırlarını da psikolojik olarak Süveyş Kanalı'na dayandırmıştır. Bu vesileyle, Batı sınırlarında da doğal bir güvenlik mekanizmasına kavuşmuş olan İsrail, Camp David düzeninin sağladığı imkânlar konusunda oldukça kıskanç bir politika takip etmeye devam etmektedir. Mursi dönemi Mısır politikasına bakışını şekillendiren temel etmen, söz konusu anlaşmanın sağladığı konforun devam ettirilmesi olmuştur.⁴ (CNN, 25.2.2019)

4. TİRAN BOĞAZI VE ÖTESİ

Tiran Boğazı'nın sahip olduğu coğrafi konum, bölge ülkelerini ve özellikle Akabe Körfezi'ne kıyıdaş olan ülkelerin jeostratejik, jeopolitik ve jeoekonomik potansiyellerini etkileyebilme kabiliyeti açısından, oldukça önemli bir içerik sunmaktadır. Bu bağlamda Tiran Boğazı, yakın tarihte de pek çok defa bölge devletleri arasında krizlerin patlak vermesine sebep olmuş ve anahatlarıyla, bir diğerinin imkânlarının kısıtlanması açısından işlevselleştirilmiştir. Söz konusu boğazın jeopolitik önemi, Akabe Körfezi'ni güney denizlerine biricik çıkışları olarak kullanan bölge ülkelerini özellikle ilgilendirmektedir. İsrail ve Ürdün, bu noktada Tiran Boğazı'nın istikrarlı bir biçimde açık tutulabilmesine bağımlı bir jeopolitik hayata sahiptirler. Bu makalenin sınırları gereği, İsrail'in Tiran Boğazı ile yaşadığı jeopolitik ilişki öne çıkarılmaktadır.

4.1. Eilat

Tiran Boğazı'nın jeopolitik konumunu incelerken konunun İsrail açısından kırılma noktasını güney kenti Eilat oluşturuyor. Bu bağlamda, Eilat'a değinmeden yapılacak herhangi bir değerlendirme kuşkusuz eksik kalacaktır.

³ Coğrafyanın sunduğu imkânlar doğrultusunda güncel bir tehdit kaynağı olarak beliren Sina yarımadasındaki terör yapılanmaları, yine İsraili ulusal güvenlik elitlerini ziyadesiyle endişelendirmiş ve Camp David anlaşmasını esneterek, Mısır'ın bölgeye asker ve silah sokmasına olanak tanımıştır. (Ronen, 2014) Kaldı ki bir süre sonra söz konusu operasyonların istihbari boyutunda İsraili kurumların olduğu da ortaya çıkacaktır. Ayrıca İsrail, bizzat hava saldırıları da düzenleyecektir. (New York Times, 24.2.2019)

⁴ Anlaşmanın sağladığı konforlu atmosfer, ABD'yi de yakından ilgilendiriyordu. Bu dönemde Brookings Enstitüsü tarafından hazırlanan raporda, Camp David düzeninin olası çöküşünü engellemek amacıyla başkana sunulan öneriler yer almaktadır. (Hamid ve Wittes, 2013)

İsrail'in güney ucu konumunda bulunan Eilat kenti, aynı zamanda Akabe Körfezi'ne ve dolayısıyla Tiran Boğazı'na açılan kapı işlevi görüyor. Ticari ve turistik bir merkez olarak da öne çıkarılan Eilat'ın jeostratejik önemi, kenti turistik değerlendirmelerin çok ötesinde bir yerlerde, daha ziyade jeopolitik bir değer olarak konumlandırmıştır.

Eilat'ın coğrafi konumu, İsrail'in güneyinden Akabe Körfezi'ne ve oradan da Tiran Boğazı aracılığıyla sırasıyla Kızıl Deniz'e, Umman Denizi'ne ve Hint Okyanusu'na açılmasını sağlayan bir içerik sunuyor. Bu bağlamda Eilat, turistik bir değer olarak konumlandırılmasının indirgemeciliğini salt bu nitelikleriyle dahi reddediyor. İsrail'i güney denizlerine bağlayan bu jeostratejik kent, artık tarihselleşmiş bir ittifakın da emarelerini taşıyor. Bu bağlamda değerlendirilmesi gereken bir olgu, Eilat-Aşkelon petrol boru hattıdır.

2014 yılında Negev çölünde yaşanan petrol sızıntısı ve sebep olduğu çevre felaketi neticesinde İsrail kamuoyunun haberdar olduğu⁵ EAPC şirketi, aynı zamanda İsrail devletinin kurulduğu tarih itibarıyla de gizliliğine önem atfederek görünmezleştirdiği bir oluşum olarak biliniyor. (The Times of Israel, 24.2.2019) Daha 1968 yılında faaliyetleri kamuoyundan gizlenen şirket, 1979 yılında İran'da İslami bir devrim gerçekleştiği tarih itibarıyla de faaliyetlerini sonlandırmış olarak düşünülüyordu.

İsrail ile İran ortaklığında kurulan bir şirket aracılığıyla yürütülen boru hattı, İsrail'in en güney ucundan Akdeniz sahillerine uzanan bir güzergâh izliyordu. Özellikle faaliyete alındığı dönem düşünüldüğünde, Mısır rejiminin Süveyş Kanalı'nı millileştirerek yabancı geçişlere kapatmaya çalışmasına ve Akabe Körfezi'ni Tiran Boğazı üzerinden İsrail bayraklı geçişlere bloke etmesine mukabil bir alternatif yaratma çabası olduğu görülebilir. Bu boru hattı sayesinde İsrail, İran'ın sevkedeceği petrolü Akabe Körfezi'ndeki güney limanından Akdeniz'deki Aşkelon limanına ileterek, enerji koridoru olma vasfına erişiyordu. Hem İran petrolü enerji arz güvenliğini tehlikeye sokmayacak bir güzergâha sahip olmuştu hem İsrail enerji koridoru vasfına ulaşmıştı hem de İsrail-İran ilişkileri, petrol ticareti vesilesiyle konsolide edilmişti.

Şirketin faaliyete geçtiği tarih, Altı Gün Savaşı'nın hemen akabinde olması hasebiyle de anlamlıdır. İsrail, Altı Gün Savaşı neticesinde muazzam bir üne kavuşmuştu. Literatürde önleyici savaş (Preventive War) olarak bilinen askeri kampanyası, özellikle de Mısır'ın neredeyse bütün bir hava gücünü yok etmişti. Bu savaş vesilesiyle hem İsrail'in askeri yetenekleri tescillendi hem de pan-Arabizm üzerinden kendi varlığına yönelen ontolojik tehditlerin asılsız olduğu ortaya çıktı. İsrail artık bir 'realiteydi'. Bu bağlamda, enerji arz güzergâhlarının taşınması gereken başlıca özellik olan politik

⁵ İsrail kamuoyu, şirketin faaliyetlerini 1979 yılında İran'daki devrimle beraber sonlandırdığını biliyordu. Lakin süreç farklı bir güzergâh izlemiş ve şirketin ortağı olan İran, devrimden sonraki süreçte pasivize edilmiş ve şirket, İsrail devleti tarafından millileştirilmiştir. Hatta bu millileştirme eylemi sebebiyle de İran, İsveç Mahkemeleri'nde açtığı davada haklı bulunmuş ve İsrail, İran'a milyar dolarlık bir borcu ödeme yükümlülüğü altına sokulmuştur. (Reuters, 23.2.2019)

istikrara sahip bir alanı temsil ediyordu. İsrail-İran ortaklığında girişilen boru hattı projesi, İsrail'in hem istikrarlı oluşundan istifade edecek hem de İsrail'in teritoryal bütünlüğüne istikrar katacaktı.

Eilat'ın ticari potansiyeli, uzak doğu ülkeleriyle yapılan ticaret hacminin ağırlıklı olarak buradan gerçekleştirilmesi sebebiyle, İsrail açısından hayatiyet taşıyan bir düzeydedir. İsrail devletinin kurulduğu ilk yıllarda bölgede bir liman inşaatına başlanmış ve 1952 itibariyle bu liman hizmete girmiştir. Lakin bu tarihte hizmete alınan limanın su derinliği yeterli düzeyde olmadığından Eilat limanı bir süre daha potansiyelinin altında bir hacimle varlığını sürdürmüştür. (Barak, 2007) 1956 yılı itibariyle okyanuslarda yol alabilen transatlantiklerin de yanaşabildikleri bir liman haline gelince, İsrail'in güney denizleri üzerinden Hindistan ve Çin gibi Asya devletleriyle ticaretinin kontak noktasını Eilat oluşturmaya başladı. Bu durum günümüzde daha da fazla bir boyutta hissedilmektedir.

2010 yılının verilerine göre değerlendirildiğinde, İsrail'in uzak Asya ülkeleriyle ticareti, toplam ticaret hacmi içerisinde yaklaşık olarak %20'lik bir paya sahiptir. Bu ticaretin tamamı, Eilat limanından gerçekleştirilmektedir. Bu sayede Eilat, aslında İsrail'in uzak Asya'ya da açılan kapısı konumundadır. Limanlar arasında bir kıyaslama yapıldığında, Akdeniz'de bulunan Hayfa ve Aşdod limanlarıyla yarışabilecek düzeyde bir kargo geçişi sağlanamıyor olsa da Eilat, ticaretin ve paranın akış yönünün Asya'ya döndüğü bir çağda kuşkusuz avantajlıdır. Ayrıca limanın özelleştirilmesine yönelik çalışmalar kapsamında açıklanan rakamlar, limanın her yıl düzenli olarak net kar ürettiğini de göstermektedir. (Israeli Ministry of Finance, 2011) Kısacası Eilat ve ona deniz yoluyla ulaşımı mümkün kılan Tiran Boğazı, İsrail'in ekonomik güvenliğini sürdürülebilir kılması açısından da açık tutulmalıdır. Bu bağlamda Tiran Boğazı, salt askeri bir etkinliğin değil, ekonomik aktivitelerin üreteceği değeri engelleyebilme potansiyeline sahip olduğundan da kilit bir rolde bulunmaktadır.

4.2. Mısır, Suudi Arabistan ve Tiran Boğazı

Tiran Boğazı, İsrail'in güney denizlerine çıkış noktası olması hasebiyle, yukarıda da ifade edildiği üzere, jeopolitik ve jeostratejik önemini her daim korumuştur. Bu doğrultuda İsrail, Tiran Boğazı'nın geçişlere kapatılması karşısında sert pozisyonlar almış ve olası bir kapatma durumunun savaşa sonuçlanacağını defaatle deklare etmiştir. Söz gelimi Mısır ile 1950'li yıllardan 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı'na kadar olan süreç, diplomasi terminolojisinde *casus belli* olarak bilinen olgunun İsrail nezdinde öne çıkarıldığı bir dönemi simgeler. (Barak, 2007) Bugün artık Mısır'ın özellikle de Camp David anlaşmasıyla birlikte statükocu bir vizyon sergilemesi, Tiran Boğazı'nda oluşabilecek revizyonist girişimlerin ihtimallerini de kısıtlıyor. Boğaza hâkim adaların Suudi Arabistan'a devri ise uluslararası hukuku yakından ilgilendiren bir boyutta, Camp David anlaşmaları açısından da önem arz ediyor.

Makalenin girişinde de belirtildiği üzere 2016 yılında gerçekleştirilen Suudi Arabistan – Mısır görüşmeleri, Tiran Boğazı'nın geleceği üzerine de çıkarımlar yapılmasına olanak sağlamıştır. Hatta bu

tarihe gelinmeden evvel, 2015 yılının yaz aylarında Kahire Deklarasyonu adıyla bilinen Suudi Arabistan ve Mısır yöneticilerinin vardığı mutabakat, Tiran Boğazı'ndaki adaların egemenlik haklarıyla ilgili yeni düzenlemeler yapılmasını ve deniz egemenlik sahalarının yeniden paylaşılmasını kabul ediyordu. (Lerman ve Teitelbaum, 2016) Bu minvalde boğaz, tarihsel bir tehdit unsuru olarak Mısır'ın varlığından ziyade, Suudi Arabistan'ın egemenliğine geçen iki ada vesilesiyle, güvenlikleştirilme ihtimaliyle karşı karşıyadır.

Mısır devlet başkanı Sisi ve Suudi Arabistan Kralı Selman arasında gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde, Tiran Boğazı'na hâkim konumda bulunan iki ada, Tiran ve Sanafir adaları Suudi Arabistan'ın egemenliğine devredilmiştir. Lakin bu devir işlemi, hukuki zeminde oldukça çetrefil bir içerik sunmaktadır.

Öncelikle söz konusu adalar ve dolayısıyla Tiran Boğazı'nın serbestiyeti, anlaşmalarla teyit edilmiş bir niteliğe haizdir. Camp David anlaşmasıyla birlikte İsrail ve Mısır, Tiran Boğazı'nın statüsüne yönelik bir aşama da kaydetmiş oldular. Bu bağlamda Tiran Boğazı, söz konusu adaların Mısır hâkimiyetine geçtiği tarih olan 1950 yılından itibaren mütemediyen serbest geçişlere kapatılmıştı. Hâlbuki uluslararası hukuk, 'transit geçiş' ve 'zararsız geçiş' adı altında düzenlenen maddelerle, dünya üzerindeki boğazlardan özellikle de ticari geçişlerin serbestisini garanti altına almaktaydı. (UN Convention on the Law of the Sea; 17-22) Özellikle de bu bağlama yaslanan İsrail, Mısır'ın boğazları geçişlere kapatma ihtimaline yönelik olarak, böylesi bir aksiyonun savaş sebebi sayılacağını defaatle dile getirdi. Fakat *de facto* yürütülen kapatma eylemi, İsrail tarafından bir savaş sebebi olarak karşılık bulmadı ve görece uzun bir süre boğazdaki tansiyon yüksek seyretti. İsrail'in söz konusu eylemi savaş sebebi sayacağını belirtmesine rağmen herhangi bir savaşa girişmemesinin altında oldukça basit sebepler yatmaktaydı.

1950'li yıllar, İsrail açısından kuruluş dönemi olarak tanımlanan yıllardı. Her ne kadar bağımsızlık mücadelesi esnasında askeri başarılarla imza atmış olsa da nihayetinde devlet, yeni yeni ayakları üzerinde yürümeye başlamıştı. Böylesi bir askeri müdahaleyi tek başına gerçekleştirebilecek teknik kapasiteden yoksundu. Bir diğer gerekçe ise artık Soğuk Savaş koşulları geçerliydi ve özellikle de küresel dengeler, bölge politliğini abartılı boyutlarda etkileyebiliyordu. Bu bağlamda İsrail, herhangi bir eyleme geçmeden evvel, önde gelen küresel güçlerin olurlarını almalıydı. Bu noktada olur verebilecek başat güç olarak ABD kabul edilebilir. Kaldı ki bölgesel tansiyonun yüksek seyretmesi neticesinde bir süre sonra gelişen Süveyş Krizi ve akabindeki İngiliz-Fransız-İsrail müdahalesi, söz konusu olurun alınmaması neticesinde, herhangi bir müspet sonuca ulaşılmaksızın sonlandırılmak zorunda kalmıştır. Hatta aksine, Arap milliyetçiliğinin ve popülizminin sembolik figürü Mısır lideri Nasır, Süveyş Krizi esnasında askeri bağlamda savaşı kaybetmesine rağmen bir kahraman olarak belirmiş ve 1967'deki savaşa kadar sürecek rekabetin temelleri atılmıştı.

Bu süreç, inişli çıkışlı bir seyir izleyerek, 1979 yılında imzalanan Camp David anlaşmalarına kadar devam etti. Bu tarih itibarıyla Mısır ve İsrail, aralarındaki egemenlik sahası paylaşımını ilgilendiren temel konu başlıklarını çözüme kavuşturdular ve belirgin bir konsensüs sağladılar. Söz konusu anlaşmanın en mühim özelliği, İsrail dış politikası açısından da artık bir parametre olarak kabul edilecek olan, ‘toprak karşılığı barış’ ilkesinin hayata geçirilmesiydi. (Rynhold, 2001) 1967 yılındaki Altı Gün Savaşları neticesinde Mısır’dan Sina yarımadasını alan İsrail, söz konusu toprak parçasını karşılıklı tanımaya dayalı bir barış anlaşması için rehin tuttuğundan, ortaya böylesi bir kavram çıkmıştır.

Sina yarımadasının Mısır’a iadesi, tek başına bir anlam ifade etmemekteydi. Bu yarımada, aynı zamanda askerden arındırılarak, güvenli bir tampon bölge haline getiriliyordu. Kısacası İsrail, komşusu olan Mısır’ın içişleri olarak görülebilecek bir alana müdahale ediyor ve teritoryal ve stratejik bir tercihi komşusuna dayatıyordu. Böylece Mısır, Sina yarımadasında asker bulunduramayacağı gibi herhangi bir silah da depolayamayacaktı. Kısacası Mısır’ın Sina yarımadasındaki egemenlik hakları törpülenmiş oluyordu.

Her ne kadar yarımadadan yönelebilecek tehditler başat önemde sayılsa da Tiran Boğazı’ndaki geçişleri düzenleyecek maddeler de bu anlaşmanın İsrail ulusal güvenliği açısından oldukça önemli bölümlerini oluşturmaktaydı. Özellikle Süveyş Krizi ve Altı Gün Savaşı arifesinde İsrail’in askeri müdahalelerini meşrulaştırma gerekçesi, Tiran Boğazı’nın Mısır rejimi tarafından kapatılmasına dayanmaktaydı. Kaldı ki Sina yarımadasının coğrafi konumu, bizzat onu Tiran Boğazı’nın yakalarından biri olarak mimliyordu. Kısacası Sina yarımadasında oluşabilecek statüko karşıtı bir gelişme, Tiran Boğazı’nın istikrarını tehlikeye atabilirdi. Bu bağlamda İsrail, Tiran Boğazı’nın istikrarını koruyabilmek adına, 1979 yılına kadar boğaza sınırdaş bir şeridi ve adaları işgal altında tutmuştu. (Barak, 2007) Salt adaların bir devletin güdümünde olmasından da önemlisi, Sina yarımadasına hâkim olan gücün, boğazın istikrarı bağlamında, kendisini konumlandıracağı pozisyondu. Bu bağlamda Sina yarımadasının söz konusu jeostratejik ve jeopolitik önemi, Tiran Boğazı’nın akıbetini de yakından ilgilendiren bir projeksiyon sunmuştur.

Günümüzde ise ortaya çıkan yeni gelişmeler, Tiran boğazı üzerindeki jeopolitik hassasiyetin hortlmasına sebebiyet verebilecek bir içerik sunuyor. Mısır’ın boğazın girişini tutan Tiran ve Sanafir adalarının egemenliklerini Suudi Arabistan’a devretmesi, Akabe Körfezi’ne kıyıdaş ülkelerin akıbetleri açısından da önemli bir gelişme olarak görülmelidir.

Camp David anlaşmasıyla belirlenen statü, anlaşmanın tarafları olan Mısır, İsrail ve ABD açısından bağlayıcılık taşımaktadır. Oysa ki adalar üzerinde egemenlik haklarının kullanımına yönelik prospektüs, Suudi Arabistan açısından bir anlam ifade etmemektedir. Camp David anlaşmasına taraf olmayan Suudiler, haliyle bu anlaşmanın doğurduğu yükümlülüklerle de muhatap değildirlir. Bu

bağlamda, Tiran boğazındaki bu radikal dönüşüm, İsrail'in jeopolitik geleceğini de yakından ilgilendirmektedir.

Son yıllarda özellikle İran tehdidinin ortak bir çalışma alanı sunmasına mukabil Suudi monarşisiyle ilişkilerini yoğunlaştıran İsrail, Tiran boğazındaki revizyonist gelişmeleri tolere etmiş görünmektedir. Arap yarımadasının öncelikle Akabe Körfezi'ne ve el değiştiren adalarla birlikte Sina yarımadasına sirayet edecek güç projeksiyonu, aynı zamanda jeopolitik bir bütünleşmeyi de beraberinde getirecektir. Adalar üzerinde konuşlu bulunan Mısırlı ve ABD'li askerlerden müteşekkil çok uluslu güç, Suudilerin verdikleri güvencelerle buradaki varlıklarına devam etseler de esaslı konu başlığı, Suudi yönetiminin söz konusu adaları payanda olarak kullanarak inşa etmeyi planladığı köprüdür. Bu köprü sayesinde Arabistan yarımadası jeopolitik bağlamda Sina yarımadasıyla bütünleşecek, ekonomik ve askeri ulaşım imkânları maksimize edilmiş olacak ve bölgedeki terörist faaliyetlerin minimize edilmesine olanak sağlayacaktır.

5. SONUÇ

İsrail jeopolitiği, özellikle Tiran Boğazı bağlamında, yakın gelecekte tıkanmalar yaşayabilir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, Suudi Arabistan'ın bölgeye dönük projeleri, İsrail'in güney denizlerine çıkış kapısı olarak bilinen Tiran Boğazı'nın geçiş serbestisine yönelik engeller teşkil edebilir.

Boğazın girişindeki Tiran ve Sanafir adalarının Suudi Arabistan'ın egemenliğine geçmesi, Arabistan yarımadasını Sina yarımadasıyla jeopolitik bağlamda entegre etme çabalarını da beraberinde getirdi. Kral Selman'ın söz konusu adaları da kullanarak, Sina yarımadasıyla Arabistan yarımadası arasında inşa etmeyi planladığı köprü'nün elbette ki politik, ekonomik ve askeri sonuçları olacaktır. Jeopolitik bir bütünleşmeye tekabül edecek olan köprü projesi, Arap Baharı sürecinde de örneklerini vermiş bir olgudur. Bu bağlamda, Bahreyn'deki protesto gösterilerine hanedan lehine müdahil olan Suudilerin Kral Fahd köprüsünü kullanarak bölgeye askeri angajman uyguladıklarını akılda tutmakta fayda var. Kısacası Sina yarımadasındaki terör oluşumları ve Mısır'daki rejim güvenliği sorunsalları, bu köprü projesiyle birlikte Suudilerin angaje olabilecekleri ya da etkilenebilecekleri bir atmosfer doğuracaktır.

İsrail açısından Tiran Boğazı, güney denizlerine açılan bir kapı olma hüviyetine binaen, devletin bir deniz gücü olarak konumlandırılmasına dair argümanları da beraberinde getiriyor. (Lavie, 2017) Özellikle Akdeniz'de bulunan uzun kıyıları ve liman yapımına uygun su derinlikleri düşünüldüğünde, donanma kabiliyetlerinin arttırılması ve deniz ticaretinin koruma altına alınması noktasında geleceğe projeksiyon tutuluyor. Kaldı ki İsrail deniz gücü, Türkiye-İsrail ilişkilerinde radikal bir kopuşa da neden olan Mavi Marmara saldırısında 'maharetlerini' göstermişti. Akdeniz'de uluslararası hukuka aykırı bir biçimde uluslararası sularda dahi operasyon yapma iradesine sahip bir

devlet, elbette ki deniz bağlantılarını kullanarak askeri kabiliyetlerini yükseltebilir. Bu makale kapsamında Tiran Boğazı, geçiş serbestisine açık tutulması kaydıyla, İsrail askeri stratejilerine de hizmet edebilir. Özellikle son yıllarda Arap monarşileriyle geliştirdiği ittifak ilişkileri de not edildiğinde, İsrail'in Kızıl Deniz ve Umman Denizi'nde aktif olmasının önünde pek bir engel gözükmemektedir. Nihai kerte de Tiran Boğazı, İsrail perspektifinden, jeopolitik önemi oldukça büyük bir noktadır. İsrail'in gelecekteki etkinlik kapasitesi, önemli oranda bu su yolu geçişine bağlıdır.

KAYNAKÇA

Agnew, J. (2003), "Geopolitics: Re-visioning World Politics", Routledge.

Armaoğlu, F. (1991), "Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)", Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Barak, E. (2007), "Between Reality and Secrecy: Israel's Freedom of Navigation through the Straits of Tiran 1956-1967", Middle East Journal, 61(4): 657-679.

Cleveland, W. L. (2008), "Modern Ortadoğu Tarihi", İstanbul: Agora Kitaplığı.

CNN, (2011), "Netanyahu: No Need to Amend Egypt - Israel Treaty", <http://edition.cnn.com/2011/WORLD/meast/08/28/israel.egypt.treaty/index.html> (25.2.2019)

Cook, S. (2019), "The Golan Heights Should Stay Israeli Forever", Foreign Policy, <https://foreignpolicy.com/2019/01/16/the-golan-heights-should-be-israeli-forever/> (23.2.2019)

Flint, C. (2006), "Introduction to Geopolitics", Routledge.

Haaretz (2018), "Lebanon's President: Israel Refuses to Agree on Maritime Borders", <https://www.haaretz.com/middle-east-news/lebanon-s-president-israel-refuses-to-agree-on-maritime-borders-1.6217440> (27.2.2019)

Hamid, S. ve Wittes, T. (2013), "Camp David Collapse", Indyk et al. (eds.) Big Bets Black Swans: A Presidential Briefing Book, The Brookings Institute.

Inbar, E. (2008), "Israel's National Security: Issues and Challenges Since the Yom Kippur War", Routledge.

Inbar, E. (2011), "Israeli Control of the Golan Heights: High Strategic and Moral Ground for Israel", Ramat Gan: BESA Center Mideast Security and Policy Studies

Israeli Ministry of Finance (2011), "Eilat Port Privatization: Company & Transaction Overview", https://mof.gov.il/GCA/GovernmentCompaniesReform/Privatizations/DocLib1/EP_CompAnyDesc.pdf (27.2.2019)

Karabulut, B. (2005), "Strateji, Jeostrateji, Jeopolitik: Jeostrateji ve Jeopolitiğin Ülke Dış Politikalarındaki Yeri ve Türkiye", Ankara: Platin Yayınevi.

Kodaman, B. (2012), “Bolşevik İhtilali ve Türkiye”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25: 65-68

Lavie, O.G. (2017), “Israel as a Regional, Maritime Superpower?”, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4961871,00.html> (25.2.2019)

Lerman E. ve Teitelbaum, J. (2016), “Sailing Through the Straits: The Meaning for Israel of Restored Saudi Sovereignty over Tiran and Sanafir Islands”, Begin-Sadat Center for Strategic Studies Perspective Papers, <https://besacenter.org/perspectives-papers/meaning-israel-restored-saudi-sovereignty-tiran-sanafir-islands/> (25.2.2019)

Oran, B. (2009) “Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar”, İstanbul: İletişim Yayınları.

Reuters, (2016), “Swiss Court Backs Iran in Decades-Old Oil Row with Israel”, <https://www.reuters.com/article/us-iran-israel-court-idUSKCN10M12F> (26.2.2019)

Ronen, Y. (2014), “The Effects of the ‘Arab Spring’ on Israel’s Geostrategic and Security Environment: The Escalating Jihadist Terror in the Sinai Peninsula”, Israel Affairs, 20(3): 302-317.

Rynhold, J. (2001), “Re-Conceptualizing Israeli Approaches to "Land for Peace" and the Palestinian Question since 1967”, Israel Studies, 6(2): 33-52

Sander, O. (1996), “Siyasi Tarih 1918-1994”, Ankara: İmge Yayınevi.

The Brookings Institution (2014), “Israel’s Future: A Conversation with Naftali Bennett”, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2014/12/Transcript-uncorrected-naftali-bennett.pdf> , (26.2.2019)

The New York Times, (2018), “Secret Alliance: Israel Carries Out Airstrikes in Egypt, With Cairo’s O.K.”, <https://www.nytimes.com/2018/02/03/world/middleeast/israel-airstrikes-sinai-egypt.html> (24.2.2019)

The Times of Israel, (2017), “Former Israel-Iran Oil Company to Continue Operating in Secret”, <https://www.timesofisrael.com/former-israel-iran-oil-company-to-continue-operating-in-secret/> (27.2.2019)

United Nations Convention on the Law of the Sea (2009), New York: Nova Science Publishers.